

Hız. Peygamberin Sünnetinde Selâm
ve
İnsan münasebetlerde Oynadığı Rol

Doç. Dr. Sadık Cihan

Kur'ânı kerimde Selâm

Kelimesine Kısa Bir Bakış;: Selâm kelimesi "Selime-salim oldu" fiilinden meydana gelen bir isimdir. İsim olarak "Selâm" selâmlama, selâmet, kurtuluş" manasına gelir.

Selâm kelimesine Kur'anı Kerim'in muhtelif ayetlerinde rastlanır. Bu kelimeyi ifade eden bir ayette "O gece, fecrin doğuşuna kadar selâmettir" denilmiştir. (1) Yani kadir gecesi sabah vaktine, gündüz olup güneşin doğmaya yaklaştığı zamana kadar bir selâmettir. İnsanlar için hayır ve bereketdir. Aynı manayı ifade eden diğer ayette "Girin, oraya, selâmetle, emin olarak" denilmektedir. 2) Bu ayette cennete nail olacak olan müttekî kişilere tarafı İlâhiden yapılan bir hitap ve iltifattır. Bu kimseler Cennete âfetlerden mahfuz ve selâmı İlâhiyeye nail olarak gireceklerdir. Başka bir ayette de şöyle zikredilmiştir. "Ey ateş, İbrahime karşı serin ve selâmet ol" (3)

Selâm dünyada kurtuluş ve selâmeti ifade ettiği gibi, ebedi kurtuluşa da delâlet eder. Bu manada Cennete delâlet eden Dâru's-Selâm tabiri geçen ayet şöyledir: "Düşünen ve hakkı kabul edenlere Rableri katından Cennet vardır ve Allah yapmakta oldukları hayırlı amelleri sebebiyle onların yardımcısıdır" (4).

Bununla beraber selâm kelimesi Kur'anı Kerim'de daha çok selâmlama şeklinde kullanılmıştır. "Amma 'amel defterli sağ ellerine verilen sağıcılardan ise; Artık 'ey sağıcı'sana sağıcı kardeşlerinden selâm olsun" (5) Ayetinde "Selâmun leke" olarak geçmektedir. Başka ayette "Sabrettiğiniz için size selâm olsun. Ahiret

1- Sure 97 (el-Kadir), A.5

2- Sure 15 (Hicr), A. 46

3- Sure 21 (el-Enbiya), A. 69

4- Sure 6 (el-En'am), A. 127

5- Sure 56 (el-Vakıa), A. 46

saâdeti ne güzeldir" (6) şeklinde belirtilmiştir. Yani melekler Cennet ehli için derler ki: Ey mesut kimseler! Sabrınızdan dolayı dünyadaki dini vazifelerinizi güzelce yerine getirip birçok sıkıntılara katlanmış olduğunuz için üzerinize selâm olsun, nail olduğunuz nimetler asla zail olmayacaktır. Ve diğer bir ayette "İbrahim şöyle dedi: Benden sana fenalık gelmez, emniyet ve selâm sana olsun, senin için Rabbinden mağfiret dileyeceğim. Çünkü o bana çok lüfufkardır" (7).

Selâm kelimesi dua manasında da kullanılmıştır. Dua manasına olan selâm: Bütün afetlerden ve ömrün uzun, sonunun hayırlı, meşakkatlardan uzak olması gibi hususları ihtiva eder. Nitekim Peygamberlere tahsis edilmiş olan ayetler genel olarak selâmla sona erer. Bir ayette "Bizden saâdet ve selâmet olsun İbrahim" (8) denilmiştir. Bu hususta birkaç ayet daha ziredebiliriz: "Bizden Musa'ya ve Haruna saadet ve selâmet olsun" (9), "Bizden saadet ve selâmet olsun İlyasa..." (10).

Selâm kelimesi ile selâmlama şu ayetlerde emredilmiştir. "Ayetlerimize iman edenler sana geldiği zaman şöyle de: Selâm sizlere, Rabbiniz size rahmet ve merhamet vaad buyurdu" (1), Ey iman edenler! Kendi ev ve odalarınızdan başka evlere sahipleriyle alışkanlık temin edip izin almadan ve selâm vermeden girmeyin. Bu sizin için daha hayırlıdır. Olur ki düşünür hikmetini anlarsınız "(2)",... Ancak evlere girdiğiniz zaman, Allah katından meşru olan mübarek pek hoş sağlık dileyişle kendinizden olanlara selâm verin" (13).

Bundan başka "Selâmlama" manasına gelen daha geniş bir tabir olarak "Hayya" kullanılmıştır. Bu hususa temas eden "Bir mü'min tarafından bir selâmla selâmlandığınız zaman, siz ondan daha güzeli ile karşılık verin veya aynı ile mukabele edin" ayetidir. (14)

Selâm dünyada müslümanlar arasında Allahın bir emri olduğu gibi, Ahirette de Cennetlikler arasında cari olacağını Allahü Teala şu ayetinde belirtmiştir: "Cennette bir boşöz işitmezler, ancak 'meleklerden veya birbirlerinden' selâm işitirler..." (15) Hatta mü'minler Rablerinin cemaliyle müşerref oldukları günde bile Rableri tarafından selâmla iltifat olunacaklarını beyan eden ayet şöyledir:

6- Sure 13 (er-Ra'd), A. 24

7- Sure 19 (Meryem), A. 47

8- Sure 27 (es-Saffat), A. 109

9- Sure 37 (es-Saffat), A. 120

10- Sure 37 (es-ffa), A. 130

11- Sure 6 (el-En'am)w ÜA. 54

12- Sure 24 (en-Nur), A. 27

13- Sure 24 (en-Nur), A. 61

14- Sure 4 (en-Nisa), A. 86

15- Sure 19 (Meryem), A. 62

"Allaha kavuşacakları gün mü'minlere sağlık dileği' her türlü kederden' selâmettir. Allah onlara Cennette güzel bir mükâfat hazırlamıştır" (16).

Cennetlikler Cennette girdiklerinde Cennet hazinedarları tarafından selâmla tazim olunacaklarına dair ayet şöyledir: "Rablerine itaat edenler de bölük bölük Cennete gönderilir. Nihayet oraya varıp Cennetin kapıları açılınca, bekçileri şöyle der: Her türlü kederden selâmet size! Günah kirinden tertemizsiniz. Artık ebedi olarak kalmak üzere girin oraya" (17). Bunun yanında melekler de Cennet ehline" ...Melekler de her kapıdan yanlarına vararak şöyle diyecekler: Sabrettiğiniz için size selâm olsun! Ahiret saadeti ne güzeldir!..." (18)

H. Adem'in Meleklerle Selâm Vermesi Hz. Adem, ilk yaratılan insan olması sebebiyle başka bir insanla selâmlaşması mümkün değildir. Bu bakımdan ilk selâmlaşması meleklerle olmuştur. Buna işâret eden hadis şöyledir: "Cenabı Hak Ademi yarattığı zaman; Git şu oturan meleklerle selâm ver, selâmını nasıl karşılayacaklarını dinle. Zira onların karşılığı senin ve evladının selâmı olacaktır" buyurdu. Bunun üzerine, Hz. Adem, es-Selâmü aleyküm, dedi. Melekler de, es-Selâmü aleyke ve rahmetullah, diye mukabelede bulundular..." (19).

Hadiste geçen "senin ve evladının selâmı olacaktır" ifâdesinden anlaşılacağı gibi selâmın Hz. Adem zamanından İslâmiyete kadar gelen ilâhi dinlerde de mevcut olduğuna bir işârettir.

Başka bir hadiste şöyle ifâde edilmiştir: "Allah ademi kendi suretinde yetmiş zirâ yarattı, yarattığı vakit şu oturan meleklerle selâm ver" dedi. (20) Meleklerin Hz. Ademe selâm verdiğini veya îade ettiklerini sarahatan belirten hadis Hz. Ayşe'dan nakledilmiştir: "Melekler Ademe es-Selâmü aleyke ve rahmetullahi diye selâmı îade etti" (21).

Cebrailin Hz. Ayşe'ye selâm verdiğini Hz. Ayşe'nin de îade ettiğini şu rivâyetten öğrenmekteyiz: "Resulluah Ayşe'ye: Cibril seni selâmlıyor, dedi. Ayşe: Ve aleyhisselâm ve rahmteullah, dedi" (22).

16- Sure 33 (Azhab), A. 44

17- Sure 39 (ez-Zümer), A. 73

18- Sure 13 (er-Ra'ad), A. 23-24

19- Muhyiddin Nevevi, Riyâzüssâlihîn, (tercüme edenler: H. Hüsnü Erdem ve Kıvamüddin Burslan), Ankara, 1954, II. 270.

20- Sahihî Buhari, (tahkik edenler: Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim ve Mahmud en-Nevevi), Mekke-i Mükerrreme, 1376, VIII, 43.

21- Aynı eser, VIII, 47.

22- Aynı eser, VIII, 47-48; Riyâzüssâlihîn, II, 174; Süneni İbn Mace (tahkik eden: Muhammed Fuad Abdülbaki), 1372/1952, II, 1218; Süneni Tirmizi (tahkik eden: Ahmed Muhammed Şakir), 1356/1937, birinci baskı, V, 55.

Hadislerden anlaşılacağı üzere selâm insanlarla melekler arasında manevi bir rabita kuran, aynı zamanda bu varlıkların insanlara dua etmelerine vesile olan mühim bir unsurdur.

Selâmın Yayılması ve İnsani Münasebetlerde Oynadığı Rol:

Selâm müslümanlar arasında birleşip kaynaşmanın, sevgi ve saygının elde edilmesinde en başta gelen unsurlardan biridir. Müslümanların tanışmaları ve kendilerini başka din mensuplarından ayırmaları selâm sayesinde olur. Selâm nefsi tevâzua alıştırdığı gibi, müslümanların birbirleriyle küsüp alakayı kesmeyi ve ara bozmayı ortadan kaldırır. İnsan verdiği selâmı hiçbir maddi menfaat gözetmeden, Allah için vermelidir. Onu yalnız eşine ve dostuna değil, gördüğü her müslümana vermelidir. Aksi takdirde belirli sınırlar çizenler ve bu sınırlar dışında mütâlaa ettiği insanlara selâm vermekten imtina eden kimseler İslami prensiplere aykırı hareket etmiş olur. çünkü Hz. Peygamber selâmın yayılmasında sınırlar koymamış ve her müslümana verilmesini istemiş, bunun için çeşitli vesilelerle selâmın yayılmasını emretmiştir. Ümâme'den rivâyet edilen hadisten bunu anlamaktayız: "Nebimiz bize selâmı ifşâ etmemizi emretti" denilmiştir (23).

Gerçek müslüman bilmelidir ki selâm lafzı Allahın isimlerinden birisidir. Bu hususu teyid eden İbn mesud'tan nakledilen hadistir "Selâm Allahın isimlerinden bir ismidir. Allan onu yeryüzüne vazetti, aranızda yayınız" (24) Öyleyse bir müslümanın selâm vermekten imtina etmesi Allahın ismini zikretmekten kaçınmış manasına gelecektir.

Selâm, müslümanların birbirini Allah için sevmelerine sebep olan bir faktör olduğuna göre, bu faktör zayıfladığı zaman Allan için olan sevgi azalır, yerini menfaata, çeşitli gaye ve sebeplere dayanan sevgi alır. Menfaatlar yok olduğu zaman sevgi ortadan kalkar, yerini kin ve düşmanlığa bırakır. Hz. Peygamber insanın birbirini gerçekten nasıl sevebileceğini (şöyle belirtmiştir: "Nefsim elinde olana yemin ederimki, iman etmedikçe cennete giremezsiniz. Birbirimizi zevmedikçe de iman etmiş olamazsınız. Size bir şey göstereyim mi, onu yaptığınız takdirde birbirinizi seversiniz? Aranızda selâmı ifşâ ediniz" (25). Diğer bir hadise: "Rahmana ibadet ediniz, selâmı yayınız" denilmiştir (26).

Selâmda esas olan tanınan ve tanınmayan herkese verilmesidir. Yalnız tanıdık kimselere verilirse, selâmla elde edilmek istenen gayeye varılamaz. Bu husus hadiste şöyle beyan edilmiştir: "...Birisi yâ Resulullah İslâmın hangi ibâdeti hayırlıdır?.

23- Muniyiddin Nevevi, el-Ezkâr, Beyrut, 1971, s. 217.

24- Zekiyüddin el-Munziri, et-Tergib ve't-Terhib, Beyrut, 1388/1968, üçüncü baki, III, 428.

25- Süneni İbn Mace, II, 1217; Süneni Tirmizi, V, 52; Tergib ve't-Terhib, III, 424; Riyâzüssâlihîn, II, 171; Abdurrezak, Musannaf, Beyrut 1390/1970, birinci baskı, X, 386.

26- Süneni İbn Mace, II, 1218.

diye sordu. Resulullah: Aça yemek yedirmen ve bildiğine, bilmediğine selâm ver-
mendir, diye cevap verdi” (27).

Selâmın yayılması için en küçük imkanlardan istifade edilmelidir. Karşılaşıl-
an bir kimseyle tekrar karşılaşıldığı zaman, karşılaşma kısa mesafelerle de olsa,
tekrar selâm vermelidir. Çünkü selâm vermek bir fazilet ve sevaptır. Bunu teyit
eden hadis Ebu Hüreyre’den rivâyet edilmiştir : ”Eğer sizden biriniz kardeşıyla
karşılaşırsa selâm versin, aralarına ağaç, duvar veyahut taş girer sonra onunla kar-
şılaşırsa ona selâm versin” (28). Başka bir rivâyette: ”Resullahla beraberdik. Bir
ağaç bizi ayırdı, tekrar karşılaştığımız zaman bazımız bazısına selâm verdi” denil-
miştir (29).

Selâmi az veren, vermekten çekinen veya çeşitli düşünelerle imtina eden kimse,
selâmın ruhunu, gayesini anlamamış demektir. Bunun için Hz. Peygamber selâmi
az vereni insanların en cimrisi olarak tavsif etmiş ve şöyle demiştir: ”...insanların
en cimrisi selâmda cimrilik yapandır” (30). Hatta selâmi yaymayan insanın iman-
ının tamamı olamayacağı da şu hadisle belirtilmiştir: ”Üç şeyi her kim bir araya
getirebilirse imânı da tamam toplamış olur. Nefsine karşı olsa da insafı elden bırak-
mamak, herkese selâmi yaymak, fakir iken de infak etmek” (31).

Selâmın yayılmasını teşvik eden hususlardan birisi de küs olan kimselerden ilk
önce selâm verenin hayırlı olacağına hadiste işâret edilmiştir: ”Bir müslüman için.
kardeşini üç günden fazla terketmesi (küşmesi) helâl değildir. İkisi karşılaştıkları
zaman birisi bir tarafa, diğeri başta tarafa döner, bunlardan hayırlısı selâma ilk
başlıyandır” (32).

O bana versin ben ona vereyim şeklindeki hareket tarzı islâmi değildir. Hem
bu düşünceyle hareket etmek Allah nezdinde makbul insan olma vasfını kaçırmak
olur. Çünkü bir hadiste ”İnsanların Allah nezdinde en makbul olanı önce selâm
verenleridir” denilmiştir. (33) Diğer bir rivâyette ”Ya Resulullah iki kişi karşı-
laştıkları zaman önce hangisi selâm verir denildiğine, Peygamber: Önce selâm ve-
ren Allaha daha yakındır” cevabını vermiştir. (34)

27- Sahihî Buhari, VIII, 45; Riyâzüssâlihîn, II, 170; Süneni İbn Mace, II, 1083; Nevevi, el-Ezkâr,
s. 216.

28- Nevevi, el-Ezkâr, s. 222; Riyâzüssâlihîn, II, 178.

29- Muhammed Yusu fel-Kandehlevî, Hayatı’s-Sahabe, 1388/1965, II, 537.

30- et-Tergâb ve’t-Terhîb, III, 430.

31- Zeynüddin Ahmed Zebidi, Tecrid-i Sarih, (tercüme edenler: Ahmed Naim ve Kamil Miras),
Ankara, 1957 (Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları), I, 39.

32- Sahihî Buhari, VIII, 45.

33- Riyâzüssâlihîn, II, 175.

34- Aynı eser, II, 177.

Selâmı yaymak isteyen kimse selâmın faziletinden ve sevabından istifade etmesini bilmelidir. İstifade yolu hadiste şöyle açıklanmıştır: "Bir adam Hz. Peygambere gelip es-Selâmü aleyküm dedi. Hz. Peygamber aynı şekilde mukabelede bulundu ve selâm veren oturdu. Bunun üzerine Peygamber 'on sevap kazandı' buyurdu. Sonra başkası gelip 'es-Selâmü aleyküm ve rahmetullah' dedi. Hz. Peygamber de aynı şekilde cevap verince selâm veren oturdu ve Peygamber 'Yirmi sevap kazandı' buyurdu. Sonra bir adam gelerek 'es-Selâmü aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtü'hu' dedi. Peygamber yine aynı şekilde cevap verince, selâm veren oturdu. Resulullah 'Otuz sevap kazandı' dedi. (35) Ma'marın babasından rivâyet edilen hadiste de: "Kim yedi kişiye selâm verirse, bir köle azad etmiş gibi olur" denilmiştir. (36) Burada selâmın sevabı ve vermenin ehemmiyeti, 'köle azad etme' ifadesiyle açıklanması, konunun ehemmiyetine işaret içindir. Çünkü bir kimsenin kölelikten kurtularak hürriyete kavuşması nasıl büyük bir şeyse, selâm da müslümanlar arasında kaynaşmayı, saygı ve sevgiyi temin eden aynı şeydir.

Sahabe selâmın faziletini ve sevabını çok iyi bildiği için, selâm vermek üzere çarşı ve pazara çıkardı. Kalabalık bir yerde çok kimseyle karşılaşacaklarından dolayı, bu onlar için büyük bir fırsat olurdu. Bu durumu açıklayan Tuheyf b. İbeyd b. Ka'b'dan rivâyet edilen hadistir: "Abdullah b. Ömere gelir ve onunla beraber çarşıya çıkardım. Biz çarşıya çıkınca Abdullah hurda şey satan olsun veya değerli eşya satan olsun, miskin olsun herkesin yanından geçerken selâm verirdi. Günün birinde Abdullah'ın yanına gelmişim. Beraber çarşıya gitmemi istedi. Ben de kendisine çarşıda ne yapacaksın? Alış veriş işlerine vakıf değilsin, esyanın fiyatını sormaz ve pazarlığa girmezsin, pazar yerinde oturmazsın, burada otur konuşalım, dedim. Abdullah: Ey Ebâ batn! biz selâm vermek için çıkıyoruz. Rast geldiklerimize selâm vereceğiz" cevabını verdi. (37)

Selâmla birlikte bir müslüman diğer müslümanla müsâfaha yaparsa fazilet ve sevabı daha da artar. Huzeyfe b. Yemâme'den rivâyet edilen hadiste: "Mü'min mü'minle karşılaşır, ona selâm verir, elini alır müsâfaha ederse, ikisinin günahları ağacın yapraklarının döküldüğü gibi dökülür" denilmiştir. (38)

Kimin kime Selâm Vereceği

Selâmı yaymak ve vermek nasıl mühim bir husussa, kimin kime selâm vereceğinin bilinmesi de mühim bir esastır. Çünkü bir kimse selâm vereceği durumları bilmezse selâmlaşmada bazı kargaşalıklar meydana gelebilir. Ve çok zaman selâm-

35- Riyazüssâlihîn, II, 173; et-Tergîb ve't-Terhîb, III, 428; Süneni Tirmizi, V, 54; Abdürrezak, Musannaf, X, 389-Farklı rivâyet edilmiştir.

36- Musannaf, X, 386.

37- Riyazüssâlihîn, II, 172; Hayatu's-Sahabe, II, 537.

38- et-Tergîb ve't-Terhîb, III, 433.

laşmama gibi durumlar ve tereddütler ortaya çıkabilir. Bu sebepten İslâmiyet bu konuda da bir takım kaideler koymuştur. Genel olarak şu noktalarda toplamak mümkündür: Hareket halinde olan sabit olana, daha fazla hareketli olan az hareketli olana, az olan çok olana, küçük büyüğe selâm vermelidir. Özetlenen bu hususlar muhtelif hadislerde işaret edilmiştir: "Süvari (binen) yürüyene, yürüyen oturana, az çoğa selâm versin" (39), "Küçük büyüğe, yürüyen oturana, az çoğa selâm versin" denilmiştir. (40)

Yukardaki hususlar dışında, aynı derece ve yaştaki insanlar, meselâ yürürken, karşılaşırsalar bu durumdan hangisinin ilk önce selâm vereceği hususunda bir hüküm mevcut değildir. Yanlız bu durumda olanlardan ilk önce selâm verenin daha efdal olacağı hadiste belirtilmiştir: "...yürüyen iki kişiden hangisi önce başlarsa o daha efdaldır" (41).

Kişinin Topluluğa Selâm Vermesi

Bir kimse topluluğun yanına girdiği zaman selâm vermelidir. Eğer topluluk kalabalık ise kişi selâmının duyulması için yüksek sesle söylemelidir. Eğer duyulmadığını görürse birkaç defa tekrar etmelidir. Aksi takdirde selâmı duymayan kimseler üzerinde selâm vermemiş intibanı uyandırır. Bu hususu teyit eden hadis şöyledir: "Nebi söz seyledikleri zaman maksadı anlaşılсын diye, onu üç defa tekrarladı. Bir topluluğa rastladığında onlar üzerine selâmı üç defa tekrar ederlerdi". (42)

Topluluktan ayrılırken de selâm vermelidir. Çünkü Ebu Hüreyre'den rivâyet edilen hadiste: "Sizden biriniz bir meclise vardığında veya ayrıldığında selâm versin. Bu selâmların biri diğerinden farklı değildir" denilmiştir. (43)

Alimlere göre selâm vermek sünnet iâde etmek vacibtir. Bu görüşü Berâ'dan rivâyet edilen hadis teyit etmektedir: "Nebi bize yedi şeyi işlemeyi emretti ve yedi şeyden bizi nehyetti: Cenaze arkasından gitmeyi, hastayı ziyaret etmeyi, dâvete icâbetmeyi, selâmı karşılamayı, aksırana dua etmeyi". (44)

39- Sahihi Buhari, VIII, 44; Tecrid-i Sarih, XII, 173; Süneni Tirmizi, V, 62; Riyâzüssâlihîn, II, 176-77; Musannaf, X, 387.

40- Sahihi Buhari, VIII, 44; Süneni Tirmizi, V, 62; Musannaf, X, 388.

41- et-Tergîb ve't-Terhûb, III, 427.

42- Riyâzüssâlihîn, II, 174; Tecrid-i Sarih, I, 95; Süneni Tirmizi, V, 72 Sahihi Buhari, VIII, 46; Buhari ve Tirmizi'nin rivâyetleri şöyledir: "Resulullah selâm verdiği zaman üç defa verir, söz söylediği zaman onu üç defa tekrar ederdi".

43- Riyâzüssâlihîn, II, 186.

44- Tecrid-i Sarih, IV, 275-76.

Selâm Veriliş Şekli

Selâm veren kimse "es-Selâmü aleyküm", "es-Selâmü aleyke veya "Selâmün aleyke" derse selâmdan gaye hasıl olur. (45) Fakat en mükemmel şekli "es-Selâmü aleyküm ve rahmetullani ve berekâtühü" denilmesidir. Bu tabir biraz uzun olduğu için hareket halinde olan insanların söyleme zorluğu olacağından, yukarıdaki tabirlerin kullanılması kâfidir. Cevap verirken "ve aleyke's-selâm", "ve aleykümü's-selâm" denir. Fakat îade etmenin en mükemmel şekli "ve alüykümü's-selâm ve rahmetullahi ve berekâtühü" dir. Bu tabirler "vav" sız da kullanılabilir.

Bir kimse birisiyle sözlü veya mektupla selâm gönderirse, gönderilen kimse gönderenin selâmını alması "ve aleyke's-selâm" veya "ve aleyhi's-selâm demesi gereklidir. (46)

Selâm Verilmesi ve Verilmemesi Gereken Durumlar

Hangi durumlarda selâm verilmesi veya verilmemesi gerektiğinin bilinmesi mühim bir noktadır. Çünkü bir kimse ne zaman selâm verileceğini bilmezse, vereceği selâmın cevabını alıp almama durumuyla karşı karşıya kalır. Bu da insani münasebetlerde kopmalara sebep olabilir. Çünkü selâmı îade edilmeyen kimse, kendisine selâm verilmediği intibaina kapılarak, tekrar selâm vermeme gibi bir davranış içine girebilir.

İdrar yapan kimseye selâm verilmemelidir. Selâm verilirse idrar yapan kimse selâmı îade edemez, ancak idrarını bitirdikten sonra cevap verebilir. Buna işâret eden Nafi b. Ömer'den rivâyet edilen hadistir: "Bir adam Nebi bevlederken yanına uğradı ve selâm verdi. Nebi ona selâmı îade etmedi" (47). Başka bir hadiste de: 'Muhacir b. Kunfuz Nebiye bevlederken selâm verdi. Nebi selâmı ona îade etmedi, taki abdest aldı, selâmı îade etti" denilmiştir. (48) Hatta ihtiyacını giderirken, bir kimse selâm vermiş bir sebebe mebni îade etmişti. Fakat selâm veren kimseye bu şekilde beni bir daha görürsen selâmını îade etmem diye ihtar etmiştir. Bunu açmılayan rivâyet şöyledir: "Sana reddi selâm verişim. buradan gittikten sonra, Peygambere selâm verdim de îade etmedi demiyesin diyedir. Beni bir daha bu halde görürsen selâm verme. Eğer selâm verirsen reddi selam etmem", (49)

Bevl ve büyük abdest gibi şeyler islâmiyet tarafından nasıl necis olarak kabul ediliyorsa, şarap ta aynı şekilde necis kabul edilmiştir. Bu bakımdan içki içen

45- Nevevi, el-Ezkâr, s. 210-18.

46- Aynı eser, s. 221

47- Süneni Nesei, Mısır, 1347/1930, birinci baskı, I,36; el-Ezkâr, s. 28; Süneni Tirmizi, I, 150.

48- Süneni Nesei, I, 37; el-Ezkâr, s. 28

49- Tecrid-i Sarih, II, 249.

kimseye de selâm verilmemelidir. Nitekim Abdullah b. Amr dan nakedilen rivâ-yette: "Hamr içeni selâmlamayınız" denilmiştir. (50)

Namaz kılan kimseye de selâm verilmemelidir. Selâm verilirse selâmın sözle îade edilip edilemeyeceği hususunda görüşler bulunmakla beraber, genel olarak selâmın îade edilmemesi noktasındadır Buna aşağıdaki hadis te delildir. Yalnız işâret, el-kafa-ile selâmın îade edilmesi hususunda ihtilâf edilmiştir. Bir kısım alimler işâretle selâmın îade edilmesini kerih görmüşlerir. Bir kısmı da reddi selâma ruhsat vermişlerdir.

Cabir şöyle demiştir: 'Resulullah beni bir işe göndermişti. Sonra o işi görerek geri dönüp, Nebiye mülâki oldum. Ve Hz. Peygambere selâm verdim. Fakat Resulullah selâmımı bana îade etmedi. Bunun üzerine kalbimde öyle şiddetli bir hü-zün hasıl olduki, onun mahiyetini (yalnız) Alah bilir. İcimden dedim ki zannedersem Resulullah bana darıldı, bu işi ağır gördüğüme hükmetti. Sonra Resullaha (tekrar) selâm verdim, yine selâmıma mukabelede bulunmadı. Bu defa gönlümde birinci defakinden daha şiddetli bir hüznün vaki oldu. Sonra Resullaha üçüncü bir bir defa daha selâm verdim. Bu defa (namazdan fariğ olarak) selâmımı karşıladı. Ve dedi ki: Beni sana reddi selâm etmekten men eden mamaz kılmamdır". (51) Abdullah b. Mesud'un rivâyetinde de: "...Resulullah bize mukâbele etmedi. Ve namaz içinde (Allah ile) iştilgal vardır" denilmiştir. (52)

Hadislerden anlaşılacağı gibi, Hz. Peygamber namazda iken ne sözle ve ne de işâretle selâmı îade etmemiştir. Hatta Cabir'in ısrarla birkaç defa verdiği selâma işâretle de olsa mukabelede bulunmamış, ancak namazdan çıktıktan sonra îade etmiştir. Bundan anlaşılacaktır ki bazı alimlerin ruhsat vermeleri kuvvetli bir delile dayanmamaktadır.

Selâm verirken el işâreti yaparak değil, bizzat sözlü olarak yapılmalıdır. El işâreti ile selâm vermenin yahudi ve hıristiyan âdeti olduğuna aşağıdaki hadis işâret etmektedir: "Bizden başkasına benzeyen bir kimse bizden değildir. Yahudilere ve hıristiyanlara benzemeyiniz, zira yahudiler parmak işaretiyle selâm verirlerdi, hıristiyanlar da avuçlarıyla selâm verirlerdi" (53).

Uyuyan, ezan okuyan müezzine, hamamda olana, yemek yerken ağzında lokması olan kimseye -Lokma olmazsa verilebilinir- verilmez. (54)

Kur'an okuyana da selâm verilmemelidir. İlâhi kelamla meşgul olan kimseye selâm vermek, onu bu meşguliyetten alıkoymak olur ki bu doğru bir hareket olmaz. Fakat Kur'an okuyan selâmla karşılaşırsa selâmı îade etmesi gerekir.

50- Sahihi Buhari, VIII, 48.

51- Tecrid-i Sarih, IV, 247-48.

52- Aynı eser, IV, 221.

53- Süneni Tirmizi, V, 56-57.

54- el-Ezkâr, s. 224.

Evlere Girerken Selâm Verilmesi

Bir kimse kendi evine yani ailesinin yanına girdiği zaman selâm vermelidir. Anne ve babaya selâm verilmez şeklindeki kanaat yanlıştır. Zira Enes,ten rivâyet edilen hadis bu hususu teyit etmektedir: "Oğlum, ailenin yanına girdiğinde selâm ver ki, sana ve ev halkına bereket olsun." (55)

Şahıs kendi evinden başka birinin evine girdiği zaman, ev meskun olsun veya olmasın, selâm vermelidir. Meskun eve girildiği veya çıkıldığı vakit, her iki halde de selâm verileceği Katâde'den rivâyet edilen hadis açıklamaktadır: "Bir eve girdiğiniz zaman ehline selâm veriniz, çıktığınız zaman da selâm veriniz", (46) Meskun olmayan eve girildiği vakit nasıl selâm verileceği, Mücâhid ve Katâde'den gelen rivâyette işâret edilmiştir: "Eve girdiğin zaman, evde kimse yoksa, es-Selâmü aleynâ ve alâ ibâdillahissâlihîn, de. Zira melekler selâmı sana iâde eder", (57)

Selâm vermeden eve giren kimseyi Hz. Peygamber ikaz etmiştir. Bu durumu Rab'iy b. Hıraş'dan rivâyet edilen hadisten öğrenmekteyiz. "Beni Âmir kabilesinin bir adam Hz. Peygamber evde iken kendilerinden 'Gireyim mi? diye sordu. Peygamber hizmetcisine 'Çık bu adama izin istemeyi öğret. Evvelâ es-Selâmü aleyküm sonra da gireyi mi? desin' buyurdular. Bunu işiten adam es-Selâmü aleyküm dedikten sonra 'Gireyim mi?' deyince, Hz. Peygamber girmesine müsaade etti, o da girdi". (58)

Gerçek manada iman eden kimselerin başkasının evine izinsiz ve selâmsız giremeyeceğini "Ey iman edenler ! Kendi ev ve odalarınızdan başka evlere sahibleriyle alışkanlık temin edip izin almadan ve selâm vermeden girmeyin" ayeti hülâsa eder. (59)

Hz.Peygamberin Çocuklarla Selâmlaşması

Hz. Peygamber çocuklarla selâmlaşırđı. Bu suretle çocuklarla münasebet kurar ve onları okşar severdi. Bir gün Hz. Peygamber ensarlıları ziyaret ediyordu, ensarlı çocuklar Peygamberin etrafını çevirdiler. Peygamber onların başını okşadı ve selâm verdi. (60) Burada belirtilmesi gereken nokta çocukların selâmı iâde edip etmiyecekleridir. Eğer çocuklar akıl baliğ değillerse selâmı iâde etmek mecburiyetinde değillerdir. Yalnız bir çocuk akıl baliğ olan kimseye selâm verirse, o kimse çocuğun selâmını iâde etmesi gerekir. (61)

55- Riyâzüssâlihîn, II, 179; Süneni Tirmizi, V, 59.

56- Musannaf, X, 359.

57- Musannaf, X, 389.

58- Riyâzüssâlihîn, II, 185.

59- Sure 24 (en-Nur), A. 27

60- Hayatu's-Sahabe, II, 540.

61- el-Ezkâr, s. 222.

Hız. Peygamberin çocuklara selâm verdiğine dair birkaç rivâyeti burada nakledeyim: "Enes bir kere çocukların yanına uğramış ve onlara selâm verip, Nebi çocuklara böyle selâm verirdi, demiştir" (62), "Ben Resulullahla birlikte idim. Çocukların yanına uğradı ve onlara selâm verdi" (63) "Resulullah bize geldi, biz çocukluk, bize selâm verdi" (64).

İçinde çocuklar bulunan bir topluluğa selâm verildiğinde reşid olmayanların mukâbele etmeleriyle topluluk reddi selâm etmiş sayılmaz.

Çocuklar erginlik çağına geldikleri zaman başkasının evine izinsiz ve selâm-sız giremeyecekleri öğretilmelidir. Bu İslâmi adabın esaslarından biridir. Allahü Tealâ bu hususta şöyle buyurmuştur: "Sizden olan çocuklarda, bülüğa erdiklerinde kendilerinden önceki ağabeylerinin izin isteyişleri gibi izin istesinler." (65)

Ölülere Selâm Verilmesi

Selâmın İslâmda geniş bir yer tuttuğuna ölülerle selâmlaşma göstermektedir. Ayrıca ölen insanlarla, münasebetin kesilmemesinde yine selâmın rol oynamasının, konunun ehemmiyetini ortaya koyar.

Hız. Peygamberin bir kabristana uğradığı zaman selâm verdiğine dair İbn Abbas'tan rivâyet edilen hadis işâret etmektedir: "Resulullah Medine kabirlerine uğradı ve onlara yüzünü dönerek: es-Selâmü aleyküm ey ehli kubur, Allah bizi ve sizi affetsin, siz bizim selefimizsiniz ve biz de sizi takibcileriz, dedi". (66) Bu hadiste Hız. Peygamberin kabir ehline es-Selâmü aleyküm diye selâm verdiği ifâde edilmişse de, başka bir hadiste de ölülere verilen selâmın "aleyke's-selâm" olduğu belirtilmiştir. Bu husustaki hadis şöyledir: "Günün birinde Resulullah'a gelip, aleyke's-selâm ya Resulullah, dedim. Resulullah aleyke's-selâm deme, zira aleyke's-selâm ölülere verilen selâm şeklidir, dedi" (67). Diğer bir rivâyette: "Nebiye gittim aleyke's-selâm dedi. Nebi aleyke's-selâm deme, es-selâmü aleyke de, dedi". (68)

Hadislerden çıkan netice, Hız. Peygamberin ölülere her iki şekilde yani es-selâmü aleyküm ve aleyke's-selâm diye selâm vermiştir. Bu durumda, ölüler için her iki şeklin canlılar için ise yalnız es-selâmü aleyke veya es-selâmü aleyküm tabirlerinin kullanılabileceği anlaşılmaktadır.

62- Sahihî Buhari, VIII, 47; Riyâzüssâlihîn, II, 179-80; Tecrid-i Sarih, XII, 323-24.

63- Süneni Tirmizi, V, 57.

64- Süneni İbr Macc, II,1220.

65- Sure (en-Nur), A. 59

66- İbn Hacer el-Askalâni, Bulüđu'l-Merâm Kahire 1351, s. 68.

67- Riyâzüssâlihîn, II, 176.

68- Süneni Tirmizi, V, 72.

Ehli kitap ve Müşriklerle Selâmlaşma

Hız. Peygamberin çeşitli dinlerden teşekkür eden topluluğa selâm verdiği aşadaki hadisten anlaşılmalıdır: "Nebi, müsümanlar, yahudiler, putperestler ve müşriklerden mürekkebe bir topluluğun yanından geçerken selâm verdi" denilmiştir. (69) Hız. Peygamberin böyle bir topluluğa selâm vermesi içinde müsümanların bulunmasındandır Zira nakledeceğimiz rivâyetlerde de "Müsümanların bulunduğu" topluluğa selâm veriniz şeklindeki ifâdeler kanatımızı teyit etmektedir: "Eğer siz müsümanların, kafirlerin bulunduğu bir meclise uğrarsanız onlara selâm veriniz" (70), başka bir rivâyette yalnız müsüman ve yahudilerden teşekkür eden bir topluluğa selâm verdiği belirtilmiştir. (71)

Ehli kitaptan olan bir kimse selâm verdiği zaman, selâmı iâde edilmelidir. Verdiği selâm şekline karşılık "Ve aleyküm" veya "Ve aleyke" denilmelidir. Ve Ve bunun üzerine bir ilâvede bulunulmamalıdır. Enes'ten rivâyet edilen hadiste "Ehli kitaptan biri size selâm verirse, 've aleyküm' deyiniz" denilmiştir. (72) Yalnız bir müsümanla bir gayri müsüman karşılaştığı zaman ilk defa selâm veren müsüman olmamalıdır. Bu hususta ihtilaf edilmiştir. Ekserisi müsümanın ilk defa selâm vermesinin caiz olmadığını, bazıları da haram olmayıp mekruh olduğunu ifâde etmişlerdir (73). Bu konuya Ebu Hüreyre'den rivâyet edilen hadis ışık tutmaktadır: "Siz yahudi ve hıristiyanları önceden selâmlamayın. Yolda onlardan birine rastladığınızda (serbest gitmek mümkün olmadığı takdirde) eza etmemek şartıyla onları yolun kenarından yürümeye mecbur ediniz." (74)

Hız. Peygamber zamanında yahudiler müsümanlara "Essamü aleyküm" sözleriyle yani "Ölüm sizin üzerinize olsun" diye selâm erirlerdi. Müsümanlar da "Ve aleyküm" şeklinde mukabelede bulunurlardı. Bu konuya işâret eden birkaç hadisi nakledeyim: "Yahudilerden bir grup insan Nebiye geldi"Ölüm senin üzerine olsun" ey Kasım'ın babası dedeliler. Nebi de "Ve aleyküm" dedi" (75), "Yahudilerden bir gurup Resulullahın yanına girmek için izin istedi (girer girmez) essâmü aleyküm dediler. Hız. Ayşe: Ölüm ve lânet sizin üzerinize olsun, dedi. Resulullah: Ey Ayşe! Allah bütün işlerde rıfkı sever. Ayşe: Dedikleri şeyi işitmedin mi? dedi. Resulullah: Ve aleyke dedim, dedi." (76).

69- Riyâzüssâlihîn, II, 186.

70- Musannaf, X, 392-93.

71- Süneni Tirmizi, V, 61.

72- Süneni İbn Mace, II, 1219; Sahihi Buhari, VIII, 49; Sahihi Müslim, IV, 1705; Riyâzüssâlihîn, II, 182

73- el-Ezkar, s. 226.

74- Sahihi Müslim, IV, 1707; Musannaf, X, 391; Riyâzüssâlihîn, II, 182; et-Tergib ve't-Terhib, III, 435; el-Ezkar, s. 226-27.

75- Süneni İbn Mace, II, 1219.

76- Sahihi Müslim, IV, 1706; Musannaf, VI, II ve X, 392-93.

Ehli kitabın evine girildiği zaman "es-Selâmü 'alâ meni't-tebia'l-hüdâ" diye selâm verilmesi gerektiği hususunda Katâde'den rivâyet mevcuttur. 77) Resulullah İslâma davet gayesiyle komşu hükümdarlara gönderdiği mektuplarda aynı ifâ-deyi kullanmıştır.

Hz. Peygambere Salâtü Selâm Getirilmesi

Hz. Peygamberin sünnetinde selâmın durumu ile ilgili baza hususları açıkla-maya çalıştık. Bizzat Hz. Peygamberin sünnetinden bahettiğimize göre, ona ya-pılan salâtü selâmın ehemmiyeti üzerinde durmadan geçmek mümkün değildir. Çünkü müslümanlar arasında selâmlaşma nasıl bir vecibe ise, bütün kâianatın Peygamberine salâtü selâm getirmek te daha büyük bir vecibedir. İşte bu vecibeyi yerine getirmek için konuyu kısaca "açıklamayı gerekli gördük.

Hz. Peygambere salâtü selâm getirileni icâbettiğine şu ayeti kerime işâret eder: "Gerçekten Allah ve melekleri Peygambere salat ederler. Ey iman edenler! Sizde ona salat edin ve gönülden teslim olun." (78)

Kendisine salâtü selâm getirilmesini ve bunun kendisine ulaşacağı hadiste be-lirtilmiştir: "Evlerinizi kabir ve kabrimi bayram yeri yapmayınız, bana salâtü selâm getiriniz. Zira sizin salâtü selâmınız nerede olursanız olunuz bana ulaşır". (79) Diğer taraftan salâtü selâmın kendisine melekler vasıtasıyla ulaştırılacağı zik-redilmiştir: "Allahın yeryüzünde dolaşan melekler vardır. Bunlar ümmetinden o-lan selâmı bana bildirirler." (80)

Hz. Peygambere selâm getirilenin üç anlamı vardır:

a)- (Bütün afetlerden) selâmet senin için olsun. Selâmet senden ayrılmasın.

b)- "Selâm" kelimesi muvafakat, boyun eğme manasına gelir. Nitekim ayeti kerime bu manayı açıklamaktadır: "Rabbin hakkı için, onlar aralarında çekiştik-leri şeylerde seni hakem yapıp sonra verdiği hükümde nefisleri hiçbir darlık duymadan tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe, iman etmiş olmazlar." (81)

c) "Selâm" kelimesi korumak, himayede bulundurmak, her türlü işine kefil olmak anlamına gelir Bu anlamda olan "selâm" kelimesi Allahın ismi olur.

Hz. Peygambere salâtü selâm getirmek bir vecibe olduğuna göre, bu vazifeyi yerine getirmek için, nelerde salâtü selâm getirilmesinin bilinmesi gereklidir. Bu yerleri genel olarak şu noktalarda toplayabiliriz: a)- Resulullah zikredildiğinde,

77- Musannaf, VI, 12 ve 392-93.

78- Sure 33 (el-Ahzab), A. 56

79- Süneni Ebu Davud, II, 218.

80- Süneni İbn Mace, III, 43.

81- Sure 4 (en-Nisa), A. 65

b)- İsmi işitildiğinde, c)- İsmi yazıldığında, d)- Ezan ve kâmet anında, e)- Mescide girerken, f)- Cenaze namazında, g)- Namazda oturuşlardaki teşehhüdden sonra, vs....

Bu ve buna benzer yerlerde Resulullahın ismi anıldığında salâtü selâm getirmeyen kimsenin durumu şöyle belirtilmiştir: "Yanında anıldığım zaman bana salâtü selâm getirmeyen cimri kimsedir" (82) "Yanında anıldığımda bana salâtü selâm getirmeyen adamın burnu (yerde)'sürünsün...." (83) Duasının kabul olunmayacağı da Hz. Ömer tarafından şöyle açıklanmıştır: "dua sema ve yer arasında kalır, Nebiye salâtü selâm getirinceye kadar dua (Allaha) yükselmez." (84)

Salâtü selâm getirmek insan ruhunu olgunlaştıracağı gibi, insanın kendisi ile Nebi arasında manevi köprü kuracağı muhakkaktır. Bu köprü şöyle ifade edilmiştir: "Benim için kıyamet günü insanların en evlasi bana salâtü en çok getirenlerdir." (85) Mükâfatı da "Kim bana salâtü selâm getirirse, Allah ta ona on defa salat eder ve onun için on sevap yazılır." (86) "Kim bana bir defa salâtü selâm getirirse, Allahta ona on defa salat eder, o kimseden on hata silinir ve on derece yükseltilir" şeklinde açıklanmıştır." (87).

82- Sneni Tirmizi, V, 551.

83- Süneni Tirmizi, V, 550.

84- Aynı eser, II, 356.

85- Aynı eser,II, 354.

86- Aynı eser, II, 355.

87- Süneni Nesei, III, 50.